

SVEIKATOS PRIEŽIŪROS IR SOCIALINIO DARBO STUDIJŲ PROGRAMŲ STUDENTŲ PROFESIJOS PASIRINKIMO YPATUMAI

Ramutė Rimkienė, Danguolė Grūnovienė, Albina Vaičiulevičienė

Kauno kolegija, Kaunas, Lietuva

Ramutė Rimkienė. Socialinių mokslų magistrė. Kauno kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptis — praktinio mokymo(-si) kokybė, profesinė identifikacija.

SANTRAUKA

Profesijos pasirinkimas vienas iš labai svarbių žingsnių žmogaus gyvenime. Nuo tinkamo profesijos pasirinkimo priklauso asmens psichologinė, socialinė, ekonominė būseną, dirbdamas mėgstamą darbą žmogus jaučiasi svarbus, siekia tobulinti savo žinias ir įgūdžius, dirba jausdamas pasitenkinimą. Profesijos rinkimasis sudėtingas, daugiaprasmis, nesibaigiantis, trunkantis visą gyvenimą procesas, kurį veikia įvairūs vidiniai ir išoriniai veiksniai. Straipsnyje nagrinėjama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų studentų profesijos pasirinkimo ypatumai, veiksmų reikšmingumas pasirenkant studijas, bandoma išsiaiškinti, kokie veiksniai svarbesni kryptingai ir nekryptingai studijų programas pasirinkusiems studentams.

Tyrimo tikslas — atskleisti sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų studentų profesijos pasirinkimo ypatumus.

Mokslininkų nuomone, profesijos pasirinkimą lemia vidiniai ir išoriniai veiksniai. Vidiniams veiksniams priskirtini asmens polinkiai, interesai, gabumai, savęs pažinimas, asmeninės savybės, vertybės, nuostatos ir kt., išoriniams — bendrasis pasirengimas, žinios apie pasirinktą profesiją, žinių, įgūdžių ir mokėjimų lygmuo, darbo rinkos tendencijos, šeimos ir artimųjų įtaka profesijos pasirinkimui ir kiti veiksniai, svarbūs asmenybės profesiniam apsisprendimui.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vidiniai studijų pasirinkimo veiksniai yra stipresni už išorinius, bet abi veiksmų grupės glaudžiai susijusios ir stipriai veikia viena kitą. Koreliacinė analizė parodė, kad didėjant vienai veiksmų grupei didėja ir kita. Spirmeno koreliacijos koeficientas ($R_s = 0,381$; $p = 0,00$) rodo statistiškai patikimą, silpną teigiamą ryšį tarp kintamųjų. Du trečdaliai respondentų studijas rinkosi kryptingai — pirmuoju prioritetu, tačiau du penktadaliai neturi profesinio kryptingumo. Analizuojant, kurie studijų pasirinkimo veiksniai labiau lėmė studijų pasirinkimą, nustatyta, kad kryptingai ir nekryptingai pasirinkusiems studijų programas svarbesni — vidiniai studijų pasirinkimo veiksniai. Vidinius ir išorinius studijų pasirinkimo veiksmus palankiau vertina respondentai, kryptingai pasirinkusieji studijas. Apibendrinant tyrimo metu gautus rezultatus galima daryti prielaidą, kad didesnę dalis respondentų profesiją rinkosi kryptingai ir jų pasirinkimas atitiks tolesnius karjeros tikslus, uždavinius ir lūkesčius.

Tyrimo duomenys padės gerinti profesinio konsultavimo ir informavimo paslaugų kokybę.

Raktažodžiai: profesijos pasirinkimas, profesijos pasirinkimo veiksniai, profesinis kryptingumas.

IVADAS

Jaunam žmogui labai svarbu tinkamai pasirinkti profesiją, nes nuo to priklauso jo savigarba, vidinė asmens harmonija, savirealizacija, socialinė-ekonominė padėtis, statusas visuomenėje, socialinis saugumas ir kt. B. H. Lemme (2003) akcentuoja, kad nuo pasirinktos profesijos pirmiausia priklauso socialinė-ekonominė padėtis, kuri turi tris dedamąsias: ekonominę, socialinę ir darbinę, pastaroji vertinama pagal profesiją. R. Laužackas

(2005) teigia, kad plačiaja prasme profesijos rinkimasis sudėtingas, nesibaigiantis, trunkantis visą gyvenimą procesas, turintis įvairių dedamųjų ir sprendimų. Tinkamai pasirinkta profesija leidžia asmeniui patenkinti esminius poreikius, žmogus gali jaustis reikalingas ir vertinamas, turi galimybę tobulėti ir pan. M. Barkauskaitės (2007) nuomone, „profesine veikla žmogus patenkina pagarbos, draugystės, saugumo, savigarbos, pažinimo, savęs

vertinimo jausmus“, atsiranda galimybė ugdytis teigiamas (laimės, pasitenkinimo, džiaugsmo, pasididžiavimo) ir neigiamas (streso, nusivylimo, depresijos, nerimo, nepasitikėjimo ir kt.) asmenybės savybes.“

Profesijos pasirinkimą lemia daugybė veiksnių. Daugelio autorių nuomone, tinkamas profesijos pasirinkimas priklauso nuo savęs pažinimo, įsitikinimų, vertybių ir nuostatų sistemos, pasirinktos profesijos ypatybių žinojimo ir gebėjimo derinti šiuos svarbius kriterijus tarpusavyje (Kanopienė, Tureikytė, 2002; Valeckienė, 2005; Makūnas, Pugevičienė, 2005; Абасов, 2006; Выборнова, Дунаева, 2006; Šedžiuvienė, Urbonienė, 2008; Jovaiša, 2009). Mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, kad profesijos pasirinkimą lemia *vidiniai ir išoriniai* veiksniai. Vidiniams veiksniams priskirtini asmens polinkiai, interesai, gabumai, savęs pažinimas, asmeninės savybės, vertybės, nuostatos ir kt., išoriniams — bendrasis pasirengimas, žinios apie pasirinktą profesiją, žinių, įgūdžių ir mokėjimų lygmuo, darbo rinkos tendencijos, šeimos ir artimųjų įtaka profesijos pasirinkimui ir kiti svarbūs asmenybės profesinio apsisprendimo veiksniai. Išoriniai veiksniai sugrupuoti į du blokus — socialinius / ekonominius ir organizacinius / pedagoginius. Mokslininkai J. M. Roščina, M. A. Drūgovas (Рощина, Другов, 2002), A. Palujanskienė, R. Adomaitienė (2004), Z. Abasovas (Абасов, 2006), T. Lileikienė (2009) ir kt. akcentuoja, kad renkantis profesiją ypač svarbus veiksnys — asmens savikryptingumas, kuris siejamas su asmens gebėjimu suvokti savo galimybes ir gebėjimų jomis pasinaudoti. Savikryptingumas tiesiogiai susijęs su profesiniu kryptingumu. F. Balčiūnaitė (2006) ir E. Rodzevičiūtė (2008), nagrinėdamos mokytojų profesinio kryptingumo ypatumus, teigia, kad profesinis kryptingumas leidžia asmeniui kūrybiškai dirbti, pasitikėti savimi, jausti pasitenkinimą savo veikla ir kt.

Pastaraisiais metais padidėjo jaunų žmonių susidomėjimas sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programomis, ir tai liudija kasmet didėjantys stojančiųjų konkursai. Kokie veiksniai turėjo įtakos profesijos pasirinkimui, ar jauni žmonės turi profesinį kryptingumą, kokios profesinio kryptingumo prielaidos, bandoma atsakyti šiame straipsnyje.

Nors įvairūs mokslininkai profesijos pasirinkimo ypatumus yra tyrinėję, bet sveikatos priežiūros ir socialinio darbo programų studentų profesijos pasirinkimo tyrimų, vykdytų pastaruoju laiku, nebuvo. Tyrimo rezultatai leis dėstytojams kryptingai

konsultuoti studentus planuojant karjerą ir tobulinti profesinio orientavimo paslaugų teikimą.

Tyrimo tikslas — atskleisti sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų studentų profesijos pasirinkimo ypatumus.

TYRIMO METODIKA

Tiriamieji. Buvo tiriami 317 sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų I kurso studentai (268 moterys (85%) ir 49 vyrai (15%)). Visi respondentai suskirstyti į 5 amžiaus grupes. 1 grupė (18—20 m.) — 272 respondentai (87%), 2 (21—25 m.) — 16 (5%), 3 (26—30 m.) — 7 (2%), 4 (31—35 m.) — 8 (2,5%), 5 (per 35 m.) — 10 (3,5%). Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad dauguma apklaustųjų (87%) profesiją renkasi iškart po vidurinės mokyklos baigimo.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas atliktas 2009—2010 m. m. pradžioje, apklausiant sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų I kurso studentus. Tiriamieji pasirinkti netikimybine atsitiktine atranka. Vykdam apklausa buvo laikomasi etikos principų: visi tiriamieji buvo informuoti apie tyrimo tikslą, duomenų anonimiškumą.

Tyrimo metodai: literatūros šaltinių analizė, apklausa raštu naudojant autorių sudarytą klausimyną. Sudarant klausimyną buvo vadovujamasi logiškumo, nuoseklumo ir vienodumo principais. Tyrimo instrumentas sudarytas iš 3 prasminių klausimų blokų. Pirmą bloką sudaro sociodemografiniai klausimai (lytis, amžius, studijų programa ir kt.), antrą — klausimai, susiję su profesijos pasirinkimu (jie suskirstyti į 2 kategorijas — vidinius ir išorinius profesijos rinkimosi veiksnius), trečią — klausimai, susiję su profesiniu kryptingumu. Vertinant klausimyno teiginius tyrimo metu naudota 5 balų Likerto skalė, o apdorojant duomenis reikšmės verstos į absoliučius skaičius, kur *visiškai sutinku* — 5, *sutinku* — 4, *iš dalies sutinku* — 3, *nesutinku* — 2, *visiškai nesutinku* — 1. Vertinant apklausos duomenis buvo skaičiuotas įverčių balų vidurkis ir procentinis atsakymų į klausimus skirstinys. Norint patenkinti *chi* kvadrato (x^2) testo sąlygas, buvo sumažintos kintamųjų kategorijos taip: 5—4 atsakymai jungiami ir vertinami kaip *teigiami*, 3 — *neutralūs*, 1—2 atsakymai jungiami ir vertinami kaip *neigiami*.

Atlikus bandomąjį (žvalgomąjį) tyrimą nustatyta, kad dviejų klausimyno teiginių Kronbacho alfa $< 0,4$, todėl jie eliminuoti iš klausimyno. Gauti vidutinio skalių Kronbacho alfa suderinamumo koeficientai: vidinių veiksnių — 0,675, išorinių — 0,625.

Statistinė analizė. Atliekant tyrimo duomenų statistinę analizę naudotas statistinis duomenų analizės paketas *SPSS 13* (*Statistical Package for the Social Sciences*) ir *Windows Microsoft Office programinė įranga*, skaičiuojant aprašomosios statistikos dydžius: dažnius, įverčių balų vidurkį (V), standartinį nuokrypį (SN). Kintamųjų skirsnių normalumui nustatyti naudotas Kolmogorovo-Smirnov testas, klausimyno vidinio suderinamumo analizė atlikta taikant Kronbacho alfa koeficientą, koreliacinė analizė — taikant Spirmeno koreliacijos koeficientą (R_s).

Skirtumui tarp respondentų atsakymų vertinti naudotas *chi* kvadrato (χ^2) kriterijus. Statistiškai patikimas ryšys laikomas tada, kai *p* reikšmė lygi ar yra mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį ($\alpha = 0,05$).

REZULTATAI

Respondentų buvo prašoma įvertinti studijų programų pasirinkimo veiksnus. 1 lentelėje pateikta vidinių ir studijų pasirinkimo veiksnių dažnių procentinis skirstinys, įverčių balų vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai. Labai svarbią vietą profesinėje pasirinkimo srityje turi asmenybės gabumai ir polinkiai profesijai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad kiek daugiau nei septyni dešimtadaliai ($V = 3,94$; $SN = 0,87$) respondentų mano esą gabūs pasirinktai profesijai ir turi jai polinkių. Dauguma ($V = 3,85$; $SN = 0,93$) respondentų kaip itin teigiamą vidinį veiksnių nurodė galimybę dirbti su žmonėmis. Pagalbą ir rūpinimąsi žmonėmis kiek daugiau nei pusė ($V = 3,62$; $SN = 1,02$) respondentų taip pat vertina pozityviai, o trečdalis atsakiusiųjų vertina neutraliai. Kaip teigiamą veiksnių respondentai nurodė galimybę tobulėti — taip mano daugiau nei septyni dešimtadaliai apklaustųjų ($V = 3,92$; $SN = 0,86$). Šis veiksnys rodo, kad jauni žmonės pasirengę tobulėti profesinėje veikloje, siekti naujų žinių ir įgūdžių.

Analizuojant koreliacinę ryšį tarp kintamųjų pastebimas statistiškai reikšmingas stiprus teigiamas koreliacinis ryšys tarp vidinių veiksnių teiginių „Galimybė dirbti su žmonėmis“ ir „Pasitenkinimą kelia rūpinimasis žmonėmis ir pagalbos suteikimas jiems“. Spirmeno koreliacijos koeficientas, rodantis kryptingą respondentų studijų programos pasirinkimą, yra vidutinio stiprumo ($R_s = 0,699$; $p = 0,00$), nes noras dirbti su žmonėmis teikiant pagalbą ir paslaugas itin svarbus sveikatos priežiūros ir socialinio darbo specialistams.

Respondentų išorinių organizacinių / pedagoginių studijų pasirinkimo veiksnių vertinimas pateiktas 2 lentelėje. Organizacinius / pedagoginius studijų pasirinkimo veiksnus apklaustieji sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų I kurso studentai vertina gana pozityviai. Kaip teigia dauguma respondentų ($V = 4,01$; $SN = 0,87$), reikšmingiausi jiems iš šios grupės yra profesijos įdomumas, o daugiau nei dviem trečdaliams ($V = 3,86$; $SN = 0,91$) apklaustųjų svarbu užsigerantuoti ateitį. 3 lentelėje pateiktas socialinių / ekonominių veiksnių vertinimas, kuriuos respondentai vertina ne taip pozityviai, kaip organizacinių / pedagoginių studijų pasirinkimo veiksnių grupę. Daugiau nei trečdalis ($V = 3,05$; $SN = 1,19$) respondentų teigia, kad rinktis studijas juos paskatino žinomo specialisto pavyzdys, o šeimos tradicijos turėjo visai mažą įtaką renkantis studijas, nes tik aštuoni nuošimčiai ($V = 1,90$; $SN = 0,98$) apklaustųjų teigia, kad jų pasirinkimą lėmė šeimos tradicijos. Daugiau nei trečdalis ($V = 3,09$; $SN = 1,03$) respondentų nurodo, kad jiems labai svarbu ar svarbu profesijos pelningumas. Vertinant teiginį „Geros įsidarbinimo perspektyvos“, daugiau nei trečdalis ($V = 3,27$; $SN = 0,86$) sutiko su teiginiu, bet daugiau nei pusė laikosi neutralios pozicijos. Labai negatyvus teiginio „Norėjau įgyti aukštojo mokslo diplomą, o profesija man nesvarbi“ respondentų vertinimas — dauguma ($V = 1,59$; $SN = 0,86$) apklaustųjų visiškai negatyviai vertina teiginį. Tyrimo rezultatai liudija,

1 lentelė. Vidinių studijų pasirinkimo veiksnių vertinimas

Teiginiai	Vertinimas, %			V	SN
	Teigiamas	Neutralus	Neigiamas		
Jautėte, kad esate gabus pasirinktai profesijai ir turite jai polinkių	70,3	25,5	4,2	3,94	0,87
Galimybė tobulėti	74,5	20,3	5,3	3,92	0,86
Pasitenkinimą kelia rūpinimasis žmonėmis ir pagalbos suteikimas jiems	55,8	33,4	10,7	3,62	1,02
Galimybė dirbti su žmonėmis	66,5	27,4	6,2	3,85	0,93
Nepriklausomybė darbe	32,1	28,9	39,0	2,99	1,13

Pastaba. V — įverčių balų vidurkis. SN — standartinis nuokrypis.

Teiginiai	Vertinimas, %			V	SN
	Teigiamas	Neutralus	Neigiamas		
Turėjote praktinio darbo patirtį	10,9	10,9	78,1	1,98	1,08
Profesijos visuomeninė reikšmė	29,3	40,6	30,0	2,99	1,07
Profesijos populiarumas	30,6	39,1	30,3	3,06	1,00
Profesija atrode įdomi	76,8	18,0	5,2	4,01	0,87
Noras užsigarantuoti ateitį	65,1	27,4	7,5	3,86	0,91

2 lentelė. Išorinių organizacinių / pedagoginių studijų pasirinkimo veiksmų vertinimas

Pastaba. V — įverčių balų vidurkis. SN — standartinis nuokrypis.

Teiginiai	Vertinimas, %			V	SN
	Teigiamas	Neutralus	Neigiamas		
Paskatino žinomo (pažįstamo) specialisto pavyzdys	36,0	27,2	36,9	3,05	1,19
Pasirinkta profesija pelninga	33,2	39,4	33,2	3,09	1,03
Ši aukštoji mokykla yra netoli namų	8,9	18,4	72,7	1,93	1,09
Norėjau įgyti aukštojo mokslo diplomą, o profesija man nesvarbi	3,7	7,6	81,7	1,59	0,86
Geros įdarbinimo perspektyvos	33,8	51,8	14,4	3,27	0,86
Pasirinkimą lėmė šeimos tradicijos	7,8	10,8	81,4	1,90	0,98
Patarė dirbantys pagal pasirinktą profesiją	17,8	17,5	64,8	2,33	1,18
Trumpesnis studijų laikas nei universitete	26,4	29,0	44,6	2,67	1,24

3 lentelė. Išorinių socialinių / ekonominių studijų pasirinkimo veiksmų vertinimas

Pastaba. V — įverčių balų vidurkis. SN — standartinis nuokrypis.

kad jauniems žmonėms, besirenkantiems studijas, itin svarbu profesijos pasirinkimas ir jos įgijimas, o aukštojo išsilavinamo įgijimas nėra lemiamas veiksnys.

Analizuojant koreliacinę ryšį tarp kintamųjų, pastebimas statistiškai reikšmingas vidutinis teigiamas koreliacinis ryšys tarp išorinių socialinių / ekonominių veiksmų teiginių „Pasirinkta profesija pelninga“ ir „Geros įdarbinimo perspektyvos“, Spirmeno koreliacijos koeficientas $R_s = 0,443$ ($p = 0,00$). Galima daryti prielaidą, kad uždarbis ir galimybė įsidarbinti tarpusavyje koreliuoja teigiamai.

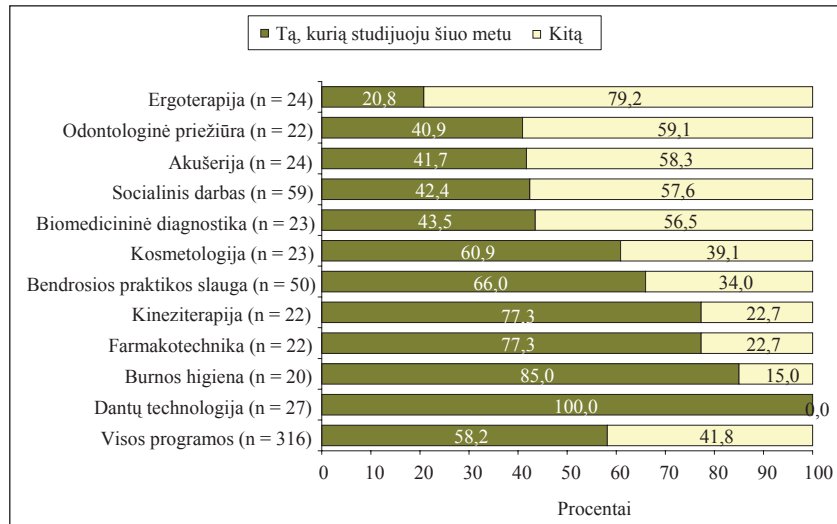
Nagrinėjant koreliacinę ryšį tarp vidinių ir išorinių veiksmų kintamųjų pastebimas statistiškai reikšmingas vidutinio stiprumo teigiamas koreliacinis ryšys tarp išorinių veiksmų teiginio „Profesija atrode įdomi“ ir vidinių veiksmų teiginio „Galimybė tobulėti“, Spirmeno koreliacijos koeficientas $R_s = 0,503$ ($p = 0,00$).

Norint išsiaiškinti, kaip išoriniai ir vidiniai veiksniai lemia sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų I kurso apklaustųjų studentų profesinį pasirinkimą, buvo skaičiuoti vidutiniai teiginių balai. Sklaidos diagramoje regresinė

tiesė rodo, kad tarp vidinių ir išorinių veiksmų yra teigiama tiesinė priklausomybė. Nors regresinės tiesės reikšmingumo koeficientas ($R^2 = 0,203$) nėra aukštas, Spirmeno koreliacijos koeficientas ($R_s = 0,381$; $p = 0,00$) patvirtina statistiškai patikimą silpną teigiamą ryšį tarp kintamųjų.

Aiškinantis respondentų profesinį kryptingumą buvo klausama, kurią specialybę savo prašyme jie įvardijo pirmuoju prioritetu. Du trečdaliai respondentų kryptingai rinkosi studijas, o keturi dešimtadaliai respondentų studijuoja ne tą studijų programą, kurią norėjo studijuoti (žr. pav.). Rezultatai liudija, kad šie studentai neketino rinktis tos studijų programos, į kurią įstojo. Galima daryti prielaidą, kad keturi dešimtadaliai respondentų neturi profesinio kryptingumo. Nagrinėjant visos imties profesinį kryptingumą nustatyta, kad skirtumas tarp atsakymų yra statistiškai reikšmingas ($\chi^2 = 6,97$; $p = 0,01$). Analizuojant profesinio pasirinkimo kryptingumą pagal studijų programas vienareikšmiškai galima teigti, kad dantų technologijos studijų programos apkaustieji I kurso studentai labai motyvuoti, jie visi itin kryptingai pasirinko šią studijų programą. Statistiškai reikšmingi skirtumai rasti burnos higienos ($\chi^2 = 9,80$; $p = 0,00$), kineziterapijos ($\chi^2 = 6,55$;

Pav. Kryptingai ir nekryptingai pasirinkusiųjų studijų programas pasirinkimo veiksmų įverčiai

Pastaba. * — statistiškai reikšmingas atsakymų rezultatų skirtumas ($p < 0,05$); ** — statistiškai reikšmingas atsakymų rezultatų skirtumas ($p < 0,01$).

$p = 0,01$) ir farmakotechnikos ($\chi^2 = 9,8$; $p = 0,00$) respondentų atsakymuose. Šių studijų programų dauguma respondentų studijas rinkosi pirmuoju prioritetu. Daugiau nei trys penktadaliai kosmetologijos ($\chi^2 = 1,09$; $p > 0,05$) ir bendrosios praktikos slaugos ($\chi^2 = 5,12$; $p = 0,02$) programų studentų, rinkdamiesi specialybę pirmuoju prioritetu, nurodė šiuo metu studijuojamą. Apie du penktadaliai keturių studijų programų respondentų biomedicininės diagnostikos ($\chi^2 = 0,39$; $p > 0,05$), socialinio darbo ($\chi^2 = 1,37$; $p > 0,05$), akušerijos ($\chi^2 = 0,39$; $p > 0,05$), odontologinės priežiūros ($\chi^2 = 2,91$; $p = 0,01$) studijuojamas programas rinkosi pirmuoju prioritetu, bet respondentų atsakymai statistiškai nereikšmingi. Mažiausiai motyvuoti ir tvirto profesinio kryptingumo neturintys ergoterapijos ($\chi^2 = 8,17$; $p = 0,00$) studijų programos respondentai, dauguma jų ergoterapijos studijas prašyme įvardijo ne pirmuoju prioritetu.

Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad kryptingai ir nekryptingai pasirinkusiems studijų programas svarbesni vidiniai studijų pasirinkimo veiksniai (palankiau juos vertina kryptingai pasirinkusieji studijas). Labiausiai motyvuoti dantų technologijos studijų programos apklaustieji I kurso studentai — visi studijų programą rinkosi pirmuoju prioritetu, mažiausią profesinį kryptingumą turi ergoterapijos studijų programos respondentai, tik penktadalis respondentų studijų programą nurodė pirmuoju prioritetu.

REZULTATŲ APTARIMAS

Analizuojant sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų I kurso studentų vidinius ir išorinius profesijos pasirinkimo veiksmus išryškėjo, kad vidiniai studijų pasirinkimo veiksniai yra

stipresni už išorinius, bet abi veiksmų grupės yra glaudžiai susijusios ir stipriai veikia viena kitą. J. M. Roščinos, M. A. Drūgovo (Рощина, Другов, 2002), R. Kučinskienės (2003), R. Laužacko (2005), Z. A. Abasovo (Абасов, 2006), L. Jovaišos (2009) ir kt. mokslininkų nuomone, profesijos pasirinkimą lemia vidiniai ir išoriniai veiksniai.

Koreliacinė analizė parodė, kad tarp vidinių ir išorinių veiksmų yra teigiama tiesinė priklausomybė. Dauguma respondentų pozityviai vertina savo gabumus ir polinkius pasirinktai profesijai, kurie priskiriami vidinių veiksmų grupei. Gerai pažinęs savo polinkius, interesus ir gabumus, asmuo gali tapti harmoninga asmenybe ir išvengti profesinių prieštaravimų — tai dažnai lemia studijų nutraukimą ar profesijos keitimą. Tyrimo rezultatai patvirtina J. Arnold (1997), V. Kanopienės, D. Tureikytės (2002), R. Laužacko (2005) ir kt. nuomonę, kad žmogui renkantis profesiją jo polinkiai ir gebėjimai suteikia tam tikrą profesinį kryptingumą. Koreliacinė analizė rodo statistiškai reikšmingą vidutinio stiprumo teigiamą koreliacinę ryšį tarp vidinių veiksmų teiginių „Galimybė dirbti su žmonėmis“ ir „Pasitenkinimą kelia rūpinimasis žmonėmis ir pagalbos suteikimas jiems“. Vadinas, respondentai neatsitiktinai rinkosi studijų programą ir profesiją, noras įgyti sveikatos priežiūros ar socialinio darbo profesiją rodo jų profesinį kryptingumą. Nagrinėjant koreliacinę ryšį tarp vidinių ir išorinių veiksmų kintamųjų, pastebimas statistiškai reikšmingas vidutinio stiprumo teigiamas koreliacinis ryšys tarp išorinių veiksmų teiginio „Profesija atrodė įdomi“ ir vidinių veiksmų teiginio „Galimybė tobulėti“. Pasak J. Arnold (1997), J. M. Roščinos, M. A. Drūgovo (Рощина, Другов, 2002), E. Rodzevičiūtės (2008), asmeniui nuolat tobulinantis, atnaujinant žinias, nepasiten-

kinant tuo, ką pasiekė profesinėje veikloje, jis kartu tobulina ir savo asmenybę, suteikia prasmę savo gyvenimui. Kadangi sveikatos priežiūros ir socialinio darbo paslaugos priskiriamos prie glaudžių kontaktų „žmogus—žmogui“ paslaugų, todėl itin svarbu, kad jauni specialistai turėtų vidinę motyvaciją dirbti su žmonėmis ir nuolat tobulintų savo profesinę kvalifikaciją, jautriai bei pozityviai reaguotų į vykstančius pokyčius darbinės veiklos ir mokslo pasaulyje. Trečdalis respondentų rinkosi specialybę, laiduojančią gerą įsidarbinamumą ir gerą atlygį. J. M. Roščinos, M. A. Drūgovo (Рощина, Другов, 2002), L. Jovaišos (2009) nuomone, labai svarbus profesinio rinkimosi išorinis veiksnys — darbo užmokestis, kuris kartais ir nulemia profesijos pasirinkimą.

Dauguma respondentų nepritarė teiginiui „Norėjau įgyti aukštojo mokslo diplomą, o profesija man nesvarbi“. Tyrimo rezultatai prieštarauja E. Rodzevičiūtės (2008), tyrusios būsimų mokytojų stojimo į universitetą motyvus. Jos tyrimų duomenimis, daugiau nei devyni dešimtadaliai respondentų nurodė reikšmingiausius stojimo į universitetą motyvus — aukštojo mokslo siekimą. Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad sveikatos priežiūros ir socialinio darbo studijų programų I kurso studentams itin svarbu profesijos pasirinkimas ir jos įgijimas, o aukštojo išsilavinamo įgijimas nėra lemiamas veiksnys. Galima daryti prielaidą, kad respondentai vidinius ir išorinius — organizacinius / pedagoginius profesijos pasirinkimo veiksnius vertina pozityviau nei socialinių / ekonominių veiksmių grupę.

Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad du trečdaliai respondentų studijas rinkosi kryptingai – pirmuoju prioritetu, bet du penktadaliai neturi profesinio kryptingumo. J. M. Roščinos, M. A. Drūgovo

(Рощина, Другов, 2002), R. Laužacko (2005), Z. Abasovo (Абасов, 2006) ir kt. nuomone, profesijos pasirinkimas dar neįtvirtina asmens profesinių planų, tai tik vienas iš svarbių asmenybės profesinio tapsmo etapų. Jaunas žmogus gali pakeisti savo pasirinkimą, vien todėl, kad turėjo mažai informacijos apie profesiją.

Nagrinęjant kryptingai studijas pasirinkusių respondentų nuomonę nustatyta, kad išorinius studijų pasirinkimo veiksnius jie vertina pozityviau. Gauti tyrimo rezultatai liudija, kad abiem respondentų grupėms renkantis profesiją įtakos turėjo vidiniai ir išoriniai veiksniai, bet vidiniai studijų rinkimosi veiksniai vertinami pozityviau.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima daryti prielaidą, kad nemaža dalis respondentų profesiją rinkosi kryptingai ir jų pasirinkimas atitiks tolesnius karjeros tikslus, siekius ir lūkesčius.

IŠVADOS

Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad vidiniai studijų pasirinkimo veiksniai yra stipresni už išorinius, bet abi veiksmių grupės glaudžiai susijusios ir stipriai tarpusavyje sąveikauja, nes stiprėjant vienai veiksmių grupei stiprėja ir kita.

Du trečdaliai respondentų turi profesinį kryptingumą, o keturi dešimtadaliai respondentų studijų programą rinkosi ne pirmuoju prioritetu, nes neturi profesinio kryptingumo. Vidinius ir išorinius studijų pasirinkimo veiksnius palankiau vertina kryptingai pasirinkusieji studijas. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad kryptingo profesinio pasirinkimo asmenys yra giliau susipažinę su profesija, turi individualių gabumų ir polinkių, aiškių profesinių tikslų ir uždavinių, profesinis pasirinkimas atitiks tolesnius jų karjeros lūkesčius.

LITERATŪRA

- Arnold, J. (1997). Nineteen propositions concerning the nature of effective thinking for career management in a turbulent world. *British Journal of Guidance and Counseling* 25 (4), 449—450.
- Balčiūnaitė, F. (2006). Būsimųjų psichologijos mokytojų profesinio kryptingumo ypatumai. *Pedagogika*, 81, 24—28.
- Barkauskaitė, M. (2007). Profesinio rengimo realijos. Profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste. *Acta pedagogica Vilnensia*, 18, 106—120.
- Jovaiša, L. (2009). *Profesinio orientavimo ir konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
- Kanopienė, V., Tureikytė, D. (2002). Vilniaus universiteto studentų požiūris į studijas. *Filosofija, sociologija*, 1, 68—76.
- Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
- Kučinskienė, R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija: monografija*. Klaipėda: KU.
- Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija: monografija*. Kaunas: VDU.
- Lemme, B. H. (2003). *Suaugusiojo raida*. Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika.
- Lileikienė, T. (2009). Aukštesniųjų klasių mokinių požiūris į karjeros sėkmingumą lemiančius veiksnius. *Pedagogika*, 93, 54—61.
- Makūnas, V., Pugevičienė, D. (2005). Profesinio apsisprendimo veiksmių tyrimas Kauno kolegijos Kraštotvarkos fakultete. *Mokslų taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 2, 35—41.

Palujanskienė, A., Adomaitienė, R. (2004). Profesinė paauglių ir jaunuolių raida. *Pedagogika*, 74, 129–136.

Rodzevičiūtė, E. (2008). Pedagoogo profesijos pasirinkimo motyvacija ir jos kaita pedagoginių studijų metu. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 15, 74–85.

Šedžiuvienė, N., Urbonienė, L. (2008). Profesinis orientavimas aukštojoje mokykloje: veiklos principai ir kryptys. *Pedagogika*, 90, 18–25.

Valeckienė, D. (2005). Profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių teorinė analizė [žiūrėta 2009 12 03]. Prieiga internetu: http://www.smk.lt/galery/_klsmk/mokslas/karjera/dziuginta_valeckiene.pdf

Абасов, З. А. (2006). Проектирование студентами педвуза профессиональной стратегии [žiūrėta 2010 05 03]. Prieiga internetu: <http://www.isras.ru/files/File/Socis/1-6-2006/abasov.pdf>.

Выборнова, В. В., Дунаева Е. А. (2006). Актуализация проблем профессионального самоопределения молодежи [žiūrėta 2010 10 31]. Prieiga internetu: http://www.ecsocman.edu.ru/data/675/876/1219/010_vybornova.pdf

Рощина, Я. М., Другов, М. А. (2002). *Выбор профессии: по любви или по расчёту?* Москва.

PECULIARITIES OF STUDENTS' CHOICE OF PROFESSION IN HEALTH CARE AND SOCIAL WORK PROGRAMS

Ramutė Rimkienė, Danguolė Grūnovienė, Albina Vaičiulevičienė
Kaunas College, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

The choice of profession is one of the most important steps in a person's life. Person's psychological social and economic conditions depends on the proper choice of profession. The person feels important when he does what he loves, tries to improve their knowledge and skills and feels satisfaction doing it. The choice of profession is a complicated, multi-purposeful and never ending process, which is influenced by internal and external factors. The article analyzes a variety of determinant factors and their importance in choosing the studies in health care and social work programs. It aims to find out which factors are more important to students' direct and indirect choices of studies.

Research objective was to discover the peculiarities that determine health care and social work students' choices of profession.

Research assume that the choice of a profession is governed by internal and external factors. Person's predisposition, interests, aptitude, self-knowledge, individual characteristics, values, attitude and other features belong to internal factors. General preparation, knowledge about the chosen profession, skills and competence level, work force tendencies, family and relatives' influence and other factors are external factors which are important to individual's decision in choosing a profession.

The results of our research showed that internal factors in the choice of studies were insignificantly stronger than external factors, but both factor groups were closely related and influenced one another. Correlation analysis demonstrated that with the increase of one factor group the other group increases as well. Spearman's correlation coefficient was $R_2 = 0.381$, $p = 0.00$ and indicate statistically reliable and weak positive connection between variables. The results of research presented that two thirds of the respondents chose studies directly — as their first priority, but two fifths of the respondents did not have professional purposefulness. While analyzing which factors the selection of studies influenced the choice more, we discovered that more important were the internal choice factors in direct and indirect choice of study programs. The respondents, who chose the studies as their top choice valued internal and external choice factors more favourably. In summary, the results of the research suggest that a bigger part of respondents chose the profession directly and their choice would match their future career goals, tasks and expectations.

The results of the research will help to ensure professional consulting and advising service quality.

Keywords: choice of profession, factor of professional choice, professional purposefulness.

Gauta 2010 m. rugpjūčio 30 d.
Received on August 30, 2010

Priimta 2010 m. lapkričio 18 d.
Accepted on November 18, 2010

Grūnovienė Danguolė
Kauno kolegija
(Kaunas College)
K. Petrausko g. 15, LT-44001 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 37 332125
E-mail danguole.grunoviene@fc.kauko.lt